

УДК 316. 3:13 – 044. 372

КРИЗА ДУХОВНОСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА: РЕАЛІЇ І ШЛЯХИ ВИХОДУ (НООСФЕРНИЙ ПІДХІД)

Т. Г. Тюріна

ORCID 0000-0001-9421-9350

У статті (у світлі досліджень сучасних вчених) охарактеризовано основні причини кризи сучасного суспільства: духовно-світоглядна і духовно-моральна кризи, стихійний розвиток суспільства, технократичний напрям. Виявлено еволюційний характер суспільної кризи, оскільки вона сприяє усвідомленню необхідності зміни світоглядних установок, ціннісних орієнтацій сучасного людства, переосмисленню характеру взаємовідносин людини, суспільства і природи.

Розглянуто суспільство як інформаційно-енергетичну єдність сумарного біополя усіх членів суспільства. Розкрито внутрішню сутність взаємозв'язку людини і суспільства, оскільки на інформаційно-енергетичному рівні людина, суспільство, планета, Всесвіт – це єдина космопланетарна система, усі складові якої тісно взаємодіють і взаємовпливають одне на одного (вчення В. Вернадського і сучасна інформаційно-енергетична парадигма).

Виявлено шляхи подолання глобальної кризи – у зміні парадигми розвитку цивілізації у бік коеволуції людини, суспільства і природи, усвідомлення людством своєї органічної єдності та цілісності зі світом (ноосферний підхід). Проаналізовано характерні особливості ноосферної цивілізації, де надаватиметься перевага духовно-моральним цінностям, освіті та науці як фундаментальним чинникам розвитку суспільства.

Представлено міркування сучасних дослідників, за твердженням яких, наша цивілізація поступово переходить у нову стадію розвитку – ноосферну, що зумовлює необхідність підвищення рівня духовності кожної людини, оскільки від цього залежить майбутнє нашої планети, прогрес і подальша еволюція людства.

Ключові слова: криза сучасного суспільства, еволюційний характер планетарної кризи, інформаційно-енергетичний взаємозв'язок людини і суспільства, шляхи подолання кризи, ноосферна цивілізація, духовність людини і суспільства.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Процес гуманізації

сучасного суспільства, його одухотворення тісно взаємопов'язаний з рівнем духовності кожної людини, на що вказують як відомі дослідники минулого (М. Бердяєв, В. Вернадський, Ш. Гхош, Я. Коменський, П. Куліш, А. Маслоу, О. Раджніш, М. і О. Реріхи, Г. Сковорода, Л. Толстой, С. Франк, Е. Фромм, К. Цюлковський, О. Чижевський, А. Швейцер, Р. Штайнер, П. Юркевич та ін.), так і сучасні науковці (О. Базалук, А. Васильчук, А. Дмитрієв, Г. Дульнєв, П. Мовчан, А. Печчеї, В. Поляков, Д. Соммер, Т. і В. Тихоплав, Г. Шевченко та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми вказує на актуальність і особливу значимість її для сучасної науки (філософської, психолого-педагогічної, соціологічної, культурологічної), про що свідчать багаточисельні дискусії у наукових колах щодо причин кризи сучасного суспільства та шляхів її розв'язання.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблемі вивчення взаємозалежності кризи сучасного суспільства з його духовно-моральним занепадом приділяється значна увага у наукових дослідженнях сучасних вчених. Однак слід відзначити відсутність наукових праць, де ця проблема вивчається, ґрунтуючись на концепції В. Вернадського і сучасної інформаційно-енергетичної парадигми.

Мета статті – обґрунтувати думку, що одним із головних шляхів виходу із глобальної системної планетарної кризи є підвищення духовного рівня кожного члена суспільства, оскільки вдосконалюючись духовно, людина через свою духовно-душевно енергетичну складову гармонізує і одухотворює світ: суспільство, планету, цивілізацію.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. Сучасний етап розвитку цивілізації багато вчених світу цілком обґрунтовано визначають як глобальну, системну кризу, що охопила всю планету і торкнулася всіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства: політичної, соціальної, освітньої, фінансової, економічної. Ця цивілізаційна криза ставить під загрозу подальше існування не тільки людського суспільства, а й самої людини як біосоціального виду.

Серед багатьох причин суспільної кризи вітчизняні і зарубіжні дослідники (В. Андрущенко, В. Казначєєв, А. Кузнецова, М. Курик, Г. Курмишев, Н. Маслова, А. Печчеї, І. Підласий, В. Сагатовський, А. Субетто, Г. Шевченко та ін.) виділяють, з їхнього погляду, найголовніші: духовно-світоглядна і духовно-моральна кризи, стихійний розвиток суспільства, технократичний напрям тощо.

Зокрема, В. Сагатовський, спираючись на свою теорію «Філософія розвиваючоїся гармонії» виділяє три основних підходи щодо розуміння

сутності, змісту та характеру спрямування світогляду сучасної людини: релігійний варіант («пріоритет світу над людиною» – космоцентризм і геоцентризм); антропоцентричний, матеріалістичний («пріоритет людини над світом») і антропокосмічний, духовно-ноосферний («паритет, гармонія між людиною і світом») (Сагатовский, 1997).

Антропоцентричне, матеріалістичне світосприйняття привело до утворення сучасної технократичної цивілізації, характерними ознаками якої є споживче відношення до навколишнього світу, спрямованість на його «підкорення», дисгармонія особистості з власною природою, планетою, суспільством, космосом.

Особливе значення у процесі формування антропокосмічного світогляду відіграють роботи В. Вернадського, який у своєму вченні про біосферу і ноосферу трактував планету, людину, суспільство, всесвіт як цілісний космопланетарний організм, з прямими і зворотними інформаційно-енергетичними взаємозв'язками між його складовими.

Духовне оновлення нашого суспільства може розпочатися лише зі зміни світогляду сучасної людини з матеріалістичного на антропокосмічний, який заснований на інформаційно-енергетичному взаємозв'язку всього Суцього: планети, людини, суспільства, Всесвіту.

Отже, розв'язати проблеми глобальної системної планетарної кризи можливо змінивши свідомість людини з надспоживацької, технократичної на духовну, ноосферну шляхом становлення антропокосмічного світогляду, орієнтованого не на панування над світом, а на формування ноосферних духовних моделей взаємодії людини і Світу (Тюріна, 2017, с. 28-34).

Такі вітчизняні вчені, як І. Підласий, С. Рамазанов, О. Субетто, Г. Шевченко та ін., вважають, що духовно-моральна криза суспільства, будучи наслідком духовно-світоглядної кризи людини і людства, є однією із першопричин всіх світових глобальних криз. Вона спровокована бездуховністю, падінням моральності, егоцентричною спрямованістю більшості людей, низьким рівнем свідомості людства (Шевченко, 2017).

Численні наукові дискусії констатують наявність кризи духовно-моральних цінностей суспільства і навіть «духовної люмпенізації».

За вченням В. Вернадського і сучасної інформаційно-енергетичної парадигми (А. Акімов, О. Акіменко, А. Васильчук, В. Журавльов, М. Гончаренко, М. Козирев, В. Петлін, М. Петров, І. Підласий, Г. Шипов), людина і суспільство як компоненти цілісного космопланетарного організму на інформаційно-енергетичному рівні взаємопов'язані і взаємобумовлюють одне одного. Рівень духовності кожної людини впливає на процес одухотворення і гуманізації суспільства загалом.

На це вказують у своїх працях як мислителі минулого (М. Бердяєв, В. Вернадський, Ш. А. Гхош, Я. Коменський, П. Куліш, О. Раджніш, М. і О. Реріхи, Г. Сковорода, Л. Толстой, С. Франк, Е. Фромм, К. Цюлковський, О. Чижевський, А. Швейцер, Р. Штайнер, П. Юркевич та ін.), так і сучасні науковці (М. Гончаренко, А. Дмитрієв, Г. Дульнев, П. Мовчан, В. Поляков, Т. і В. Тихоплави, І. Підласий, Г. Шевченко та ін.).

Сучасні дослідники розглядають суспільство передусім як єдність, але не стільки за принципом біологічного виду, як на інформаційно-енергетичній, тонкоматеріальній, духовній основі: сумарного біополя (інформаційно-енергетичної або духовно-душевної складової) усіх членів суспільства.

Зокрема, А. Васильчук, характеризуючи особливості еніосуспільства (тонко матеріальний план суспільства), зазначає, що сутність еніологічного суспільства визначається не тільки наявністю в ньому добре розвинутого багаторівневого, відкритого, безперервно вдосконалююмого та адаптативного інформаційно-енергетичного поля, але і його безперервними, активними і всебічними соціальними інформаційно-енергетичними взаємобічними. Основними складовими структури еніологічного суспільства являються: соціальне інформаційно-енергетичне поле, інформаційний зміст тонкоматеріальних тіл людей та активні інформаційно-енергетичні взаємобічності між ними. Перспективний розвиток еніологічного суспільства стане можливим лише тоді, як підкреслює відомий дослідник, коли переважна більшість людей буде усвідомлено розвивати свої тонкоматеріальні тіла, які своїм інформаційним випромінюванням беруть участь у створенні соціального інформаційно-енергетичного поля еніосуспільства, що дозволить досягнути соціальної гармонії (Васильчук, 2015).

Отже, саме від людини, від рівня її духовно-морального розвитку, залежать гуманізація та одухотворення суспільства.

Нагальну потребу в кардинальній духовній перебудові суспільства і зміні, удосконаленні самої людини виразив А. Печчеї, засновник «Римського клубу» – першої міжнародної організації з дослідження глобальних проблем. За його словами, тільки через удосконалення самих людей – усіх, що населяють планету, – лежить шлях до оновлення та покращення світу (Печчеї, 1997, с. 14, 181, 214).

Духовність – це вектор, що визначає напрям еволюції людини і суспільства. Ми абсолютно поділяємо думку Д. Соммера, що «високий рівень духовності завжди відповідає високому моральному і еволюційному рівню розвитку держави» (Соммер, 2014, с. 34)..

Як вже зазначено, однією із причин кризи сучасного суспільства, на що вказують О. Субетто, А. Федотов та інші, є стихійний розвиток суспільства, на відміну від ноосферного (В. Вернадський), коли людський Розум, наукова думка як планетарне явище визначатиме еволюцію і природи, і суспільства, в результаті якої розвиток планети стане цілеспрямованим і скеровуватиметься силою Ноосферного Розуму у руслі загальнокосмічних процесів.

А. Федотов у своїй «глобалістиці – науці про сучасний світ», звертаючись з попередженням до людства, пише: «Будь-яка космічна цивілізація, земна або позаземна, яка *стихійно розвивається* і розтрачує свою творчу енергію за планетарне панування – не виходить за «антропогенні» межі своєї планети і гине на ранній стадії свого розвитку» (Федотов, 2002, с. 59).

У цьому контексті стає очевидним, що людство нашої планети лише тоді буде допущено до пізнання та творчості в масштабах всього Всесвіту, коли воно досягне відповідного духовного рівня і буде жити та діяти за духовними принципами ЛЮБОВІ, ТВОРЧОСТІ, ДОБРА, МИЛОСЕРДЯ, ПРАВДИ.

Як вже зазначалося, в основі системної кризи, що охопила усі сфери життя сучасного суспільства лежить криза світогляду, духовно-моральна криза людини і людства, що призвело до порушення гармонії між духовним і матеріальним розвитком, спотворення програми еволюції людства. Замість духовного людство пішло шляхом технократичного розвитку цивілізації, де матеріальні цінності стали визначальним чинником «поступу» суспільства.

Як підкреслює сучасний філософ В. Кутирьов, «бездуховність економічного суспільства – не відхилення або якась його неповноцінність в організації та структурі. Вона впливає з його сутності як вираження споживацького ставлення до світу» (Кутирьов, 2012, с. 59).

За словами вітчизняного вченого В. Журавльова, суспільна практика на прикладі окремих країн і всього людства показала обмеженість, а часом і безвихідь суто технократичного шляху розвитку (небувала поляризація життєвого рівня різних верств населення, виникнення теорії «Золотого мільярда», що обґрунтовує «право» па процвітання з усього населення планети тільки мільярда людей, які проживають в розвинених країнах). Такий підхід є вищим проявом духовно-моральної деградації суспільства, руйнації духовності в глобалізованому світі. Дослідник підкреслює необхідність для України урахування фактора духовності в системі управління державою та організації життя суспільства на перехідному етапі (Журавльов, 2001).

Як вже зазначено, людина і людство нині перебувають у стані кризи, що охопила різні сторони життєдіяльності сучасного суспільства. Однак, слід зазначити, що, незважаючи на негативні наслідки цивілізаційної кризи, вона є еволюційно необхідною фазою, стимулюючим чинником подальшого розвитку цивілізації – сигналом, який свідчить про доцільність докорінної зміни світоглядних установок людства, системи його цінностей і пріоритетів у сфері ідеології, освіти, наукових пошуків, соціальних перетворень, а також про необхідність переосмислення законів життя людини на Землі, характеру взаємин людини, природи, суспільства і Всесвіту на духовних засадах.

Людство повинно усвідомити, що воно живе в єдиному інформаційно-енергетичному взаємопов'язаному світі, і збереження цього світу є найважливішим завданням, яке коли-небудь стояло перед ним. Від того, як складається процес інформаційно-енергетичної взаємодії з навколишньою дійсністю, наскільки ставлення людини до зовнішнього середовища (природного, соціального і космічного) регулюється усвідомленням її місця і ролі в єдиній інформаційно-енергетичній космопланетарній системі «Людина – Суспільство – Земля – Всесвіт», залежить, урешті, і життя на планеті.

Подолання глобальної кризи і забезпечення подальшого існування людства загалом бачиться світовій спільноті у зміні парадигми розвитку цивілізації у бік коеволюції людини с природою і суспільством, вихованні ноосферного світогляду і духовно-моральних цінностей людини, космізації її свідомості, формуванні космопланетарної людини – громадянина Світу.

У наш час існує багато концепцій, що спрямовані на гармонізацію взаємин людини і світу. Одна з таких концепцій – ноосферна концепція, наукову базу якої заклали у своїх роботах В. Вернадський, Е. Леруа, П. Т. де Шарден, К. Цюлковський, О. Чижевський та ін. В основі ноосферного підходу лежать тенденції, спрямовані на досягнення людством усвідомлення органічної єдності та цілісності зі Світом.

Фахівці різних галузей сучасної і вітчизняної, і зарубіжної науки (В. Александров, В. Андрущенко, О. Базалук, М. Гончаренко, В. Кремень, А. Кузнецова, М. Курик, Г. Курмишев, Н. Маслова, Моїсєєв, А. Тарко О. Субетто, О. Хромова, Г. Шевченко та ін.) пов'язують питання подальшого духовного поступу суспільства з ідеями В. Вернадського, його вченням про біосферу і ноосферу.

В. Вернадський розробив концепцію ноосферної цивілізації майбутнього та шляхи її побудови. У своїх працях він розкрив її пріоритетні напрями розвитку: духовність, освіта, наука, ноосферний

розум, культура, людина з ноосферним рівнем свідомості (див. Вернадский, 1991, с. 235–243; Вернадский, 1988).

Концепція біосфери та ноосфери В. Вернадського служить науковим фундаментом у розробленні ряду сучасних глобальних проблем щодо шляхів гуманізації, одухотворення світу, побудови ноосферного суспільства.

Вітчизняні дослідники В. Андрущенко, І. Зязюн та ін. пов'язують сьогоднішню кризу суспільства в Україні з поступовим народженням і становленням ноосферної цивілізації і розглядають цей період як один із найскладніших перехідних етапів у процесі розвитку суспільства (Андрущенко, 2005, с. 3-6).

Висновки. Підвищення рівня духовності людини є актуальною проблемою упродовж усієї історії людства. Як свідчить історія – загибель усіх минулих цивілізацій починалася саме з духовно-моральної деградації людини і, відповідно, суспільства. Суспільство, позбавлене духовності, не життєздатне.

Духовну основу суспільства складають люди, і саме вони визначають його життєздатність. Рівень духовності кожної особистості складає загальну картину духовності суспільства, цивілізації, від якої, значною мірою, залежить основний вектор розвитку людства. Отже, від кожного з членів суспільства залежить духовне відродження нашого суспільства, його прогрес і перехід до ноосферної цивілізації.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у міждисциплінарному, ґрунтовному дослідженні інформаційно-енергетичного взаємозв'язку людини і суспільства, можливостей їхнього позитивного, гармонізуючого взаємовпливу, що сприятиме соціальній гармонії та одухотворенню суспільних взаємовідносин.

Література

1. Андрущенко В.П. Педагогіка духовності: погляд за горизонти сучасного світу. Педагогіка духовності: поступ у третє тисячоліття. Матеріали міжнародної наук. конференції. Київ, 2005. С. 3-6.
2. Васильчук А. Л. Еніоанатомія тонкоматеріальних тіл людини: навчально-методичний посібник з еніоанатомії тонкоматеріальних тіл людини для університетів. Львів : Вид-во Т. Сорока, 2015. 752 с.
3. Вернадский В. И. Несколько слов о ноосфере. Научная мысль как планетарное явление. Москва : Наука, 1991. С. 235–243.
4. Вернадский В. И. Философские мысли натуралиста. Москва : Наука. 1988. 520 с.
5. Журавльов В. И. Энергоинформационная модель реального мира и человеческой психики. Донецк: БСГ. 2001. 366с.

6. Кутырев В. А. Духовность, экономизм и технология: драма взаимодействия. Вестник Нижегородского университета им. Н. Й. Лобачевского. 2012. № 1–3. С. 55–63.
7. Печчеи А. Человеческие качества. М.: Прогресс. 1997. 302 с.
8. Сагатовский В. Н. Антропокосмизм – системообразующий принцип ноосферного мировоззрения. URL : <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0203/001a/02-3007.htm> (дата звернення : 01.10.2018).
9. Sommer D. С. Мораль 21 века. М.: Кодекс. 2014. 480 с.
10. Тюріна Т. Г. Виховання духовності студентської молоді у ноосферному вимірі : монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2017. 284 с.
11. Федотов А. П. Глобалистика : Начала науки о современном мире. Москва : Аспект Пресс. 2002. 224с.
12. Шевченко Г. П. Духовність особистості у вимірах культури, виховання та освіти: вибрані наукові статті. Київ : Видавництво «Педагогічна думка». 2017. 210с.

References

1. Andrushhenko, V. P. (2005). Pedagogika dukhovnosti: pohliad za horyzonty suchasnoho svitu [Pedagogics of spirituality : look over-the-horizon of the modern world]. *Pedagogika dukhovnosti: postup u tretie tysiacholittia. Materialy mizhnarodnoi nauk. konferentsii*. Kyiv (ukr).
2. Vasylychuk, A. L. (2015). *Enioanatomyia tonkomaterialnykh til liudyny: navchalno-metodychnyi posibnyk z enioanatomyii tonkomaterialnykh til liudyny dlia universytetiv [Enioanatomyia tonkomaterialnykh til lyudyny]*. Lviv: Vy'davny'ctvo T. Soroka (ukr).
3. Vernadskiy, V. I. (1991). Neskolko slov o noosfere [A few words about the noosphere]. *Nauchnaya mysl kak planetarnoe yavlenie*. Moscow: Nauka (rus).
4. Vernadskiy, V. I. (1988). *Filosofskie mysli naturalista [Philosophical thoughts of a naturalist]*. Moscow: Nauka (rus).
5. Zhuravlov, V. I. (2001). *Energoinformatsionnaya model' real'nogo mira i chelovecheskoy psikhiki. [Energy information model of the real world and the human psyche]*. Donetsk: VSG (rus).
6. Kutyrev, V. A. Dukhovnost', ekonomizm i tekhnologiya: drama vzaimodeystviya [Spirituality, Economics and technology: a drama of interaction]. *Vestnik of N. Y. Lobachevskiy Nizhegorodsk Universitety*. 2012, # 1–3, 55 – 63 (rus).
7. Pechchei, A. (1997). *Chelovecheskie kachestva [Human qualities]*. Moscow: Progress (rus).
8. Sagatovskiy, V. N. (1997). *Antropokosmizm – sistemoobrazuyushchiy printsip noosfernogo mirovozzreniya [Anthropocosmism is a system-forming principle of noospheric worldview]*. Retrieved from <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0203/001a/02-3007.html> (date of appeal: 01.10.2018) (rus).
9. Sommer, D. (2014). *Moral 21 veka [Morality of the 21st century]*. Moscow: Kodeks (rus).

10. Tyurina, T. G. (2017). *Vykhovannia dukhovnosti studentskoi molodi u noosfernomu vymiri [The upbringing of students' spirituality in the noosphere dimension]: monograph*. L'viv : Vy'davny'cztvo L'vivs'koyi politexniky' (ukr).
11. Fedotov, A. P. (2002). *Globalistika: Nachala nauki o sovremennom mire [Globalism: the Beginning of the science of the modern world]*. Moscow: Aspekt Press (rus).
12. Shevchenko, H. P. (2017). *Dukhovnist osobystosti u vymirakh kultury, vykhovannia ta osvity: vybrani naukovi statti [Spirituality of personality in dimensions of culture, upbringing, and education: selected scientific articles]*. Kyiv: Vy'davny'cztvo "Pedahohichna dumka" (ukr).

КРИЗИС ДУХОВНОСТИ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА: РЕАЛИИ И ПУТИ ВЫХОДА (НООСФЕРНЫЙ ПОДХОД)

Т. Г. Тюрина

В статье (в свете исследований современных ученых) охарактеризованы основные причины кризиса современного общества: духовно-мировоззренческий и духовно-моральный кризисы, стихийное развитие общества, технократическое направление. Выявлен эволюционный характер общественного кризиса, поскольку он способствует осознанию необходимости изменения мировоззренческих установок, ценностных ориентаций современного человечества, переосмыслению характера взаимоотношений человека, общества и природы.

Рассмотрено общество как информационно-энергетическое единство суммарного биополя всех членов общества. Раскрыта внутренняя сущность взаимосвязи человека и общества, поскольку на информационно-энергетическом уровне человек, общество, планета, Вселенная – это единая космопланетарная система, все составляющие которой тесно взаимодействуют и взаимовлияют друг на друга (учение В. Вернадского и современная информационно-энергетическая парадигма).

Выявлены пути преодоления глобального кризиса – в изменении парадигмы развития цивилизации в сторону коэволюции человека, общества и природы, осознания человечеством своего органического единства и целостности с миром (ноосферный подход). Проанализированы характерные особенности ноосферной цивилизации, где духовно-моральные ценности, образование и наука являются фундаментальными факторами развития общества.

Представлены размышления современных исследователей, по утверждению которых наша цивилизация постепенно переходит в новую стадию развития – ноосферную, что предопределяет необходимость повышения уровня духовности каждого человека, поскольку от этого зависит будущее нашей планеты, прогресс и дальнейшая эволюция человечества.

Ключевые слова: кризис современного общества, эволюционный характер планетарного кризиса, информационно-энергетическая взаимосвязь человека и общества, пути преодоления кризиса, ноосферная цивилизация, духовность человека и общества.

CRISIS OF SPIRITUALITY OF MODERN SOCIETY: REALITIES AND REMEDIES (NOOSPHERIC APPROACH)

T. H. Tyurina

The article (in the light of the modern scientists' researches) describes the main causes of the crisis of the modern society: spiritual-worldview and spiritual-moral crises, the spontaneous development of society, the technocratic trend. The evolutionary nature of the social crisis has been revealed, since it contributes to the awareness of the need to change the worldview, the value orientations of the modern humanity, rethinking the nature of the relationship between man, society and nature.

The author considers the society to be an information and energy unity of the total biofield (information and energy component) of all members of society. The inner essence of the relationship between a person and society is revealed, because at the information and energy level a person, society, planet, Universe is a single cosmoplanetary system, all components of which closely interact with and influence on each other (the concept of V. Vernadsky's biosphere and noosphere and modern information and energy paradigm).

The following ways to overcome the global crisis are identified: changing the paradigm of the development of civilization in the direction of coevolution of a human, society and nature, awareness of humanity of its organic unity and integrity with the world (noospheric approach). The authors analyse the characteristic features of the noospheric civilization, in which spiritual and moral values, education and science are regarded as fundamental factors.

The author of the article analyses the thoughts of domestic researchers, who are of the opinion that that our civilization is gradually moving into a new stage of development, namely the noospheric one. It predetermines the need to increase the level of spirituality of each individual, as the future of our planet, progress and further evolution of humanity depend on it.

Key words: Crisis of the modern society, evolutionary character of the planetary crisis, information and energy interrelation of man and society, ways to overcome the crisis, noospheric civilization, spirituality of a man and society.

Тюрина Тамара Георгіївна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна). E-mail: tamaratyurina@yandex.ua

Tyurina Tamara Heorhiivna – Doctor of Pedagogical Sciences (Ph.D. in Education), Associate Professor at the Department of Sociology and Social Work, Lviv Polytechnic National University (Lviv Ukraine). E-mail: tamaratyurina@yandex.ua